

„Borzasztóan felhígult a mesterség” Beszélgetés Varga Mátyás díszlettervezővel

Ez alkalomból kerestük fel az idős mestert, a „pillanat művészt” – ahogy ő maga definiálta mesterségét – otthonában. Szébbnél szébb kerámiái, grafikái és érmei között beszélgettünk múltjáról, jelenéről, jövőről.

● **Hogyan, mi módon került Szegedre?**

– 1930-ban kineveztek a szegedi színház élére Kürthy Györgyöt, egykor volt főiskolai tanáromat. Kürthy olyan friss diplomást keresett, aki megfelelő építészeti, tervezői, díszletkészítői felkészültséggel rendelkezik. A szcenikai problémák megoldására engem választott. Életem első munkája a „Lila test, sárga sapka” című operett díszletezése volt. A szegedi színház akkori főrendezőjét Németh Antalnak hívták. 1932-ben vonultam be katonának. A szolgálat letöltése után különböző magán-színházaknál dolgoztam. 1935-ben Németh Antal lett a budapesti Nemzeti Színház igazgatója, s meghívott maga mellé díszlettervezőnek. 1939-41 között a Hunnia Filmgyárnál és a Magyar Filmirodánál, 1941-44 között pedig Kolozsvárott dolgoztam. Utóbbi helyen – ahová egyébként Vaszy Viktor főzeneigazgató hívott – közel száz bemutató díszletét terveztem. 1944-ben visszakerültem a fővárosi Nemzeti Színházba, ahol egészen 1988-ig dolgoztam. Közben, több mint harminc évig, a Szegedi Szabadtéri Játékok színpadképeit is terveztem.

● **Hány díszlettervét va-**

Varga Mátyás december elsején tölti be nyolcvanötödik életévét. A budapesti születésű díszlettervező – aki hatvanöt esztendővel ezelőtt került Szegedre – még mindig aktív. Varga Mátyásnak olyan osztálytársai voltak az iparművészeti főiskolán, mint Márk Tivadar, Gyarmathy Miklós (későbbiekben Michel Gyarmathy) és Tóth Imre (későbbiekben Amerigo Tot). Varga Mátyás olyan rendezőkkel dol-

gozott együtt pályája során, mint Mikó András, Gellért Endre, Major Tamás, Szinetár Miklós, Vámos Miklós, Makk Károly, Ranódy László vagy Koltay Gábor. Varga Mátyás tervezte többek között a Li-liomfi, a Dollárpapa, az Árvácska című filmek és az István, a király vagy az Attila, Isten kardja színházi előadások díszleteit. „Egy életmű díszletei” címmel a napokban jelent meg művésze albuma.

lósították meg élete során?

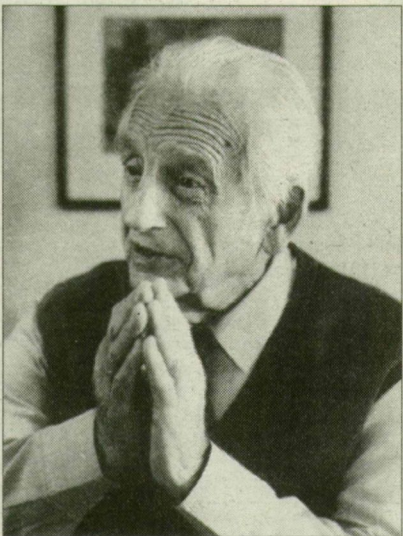
– Több mint kétezer díszlettervem valósult meg színpadon és filmen.

● **Melyik alkotása áll szívéhez a legközelebb? Melyikre a legbüszkébb?**

– Mindig arra vagyok a legbüszkébb, amelyiket utoljára terveztem.

● **Mi a véleménye a mostani díszlettervezői képzésről?**

– Meg kell, hogy mondjam: egykor volt főiskolai tanárainak annak idején nem művészeket, hanem mestereket neveltek belőlünk. Az elméletet mindig szorosan összekapcsolták a gyakorlattal. Bármilyen tanultunk, azt azonnal meg kellett rajzolnunk. Ma ez másképpen fest. Véleményem szerint ma már nem díszlettervezőket, hanem látványter-

Varga Mátyás. (Fotó: Schmidt Andrea)

vezőket képeznek, akiknek nem kell tudniuk rajzolni, elegendő, ha csak ötleteket adnak. Ezáltal borzasztóan felhígult a mesterség. Tudomásom szerint a főiskola hallgatói azzal fordultak a tanári karhoz, hogy a szakma alapját adó tantárgyakat, az építészeti alaktant és ábrázoló mértant ne kelljen tanulniuk.

● **Mostanság sokat panaszkodnak a színházak,**

hogy semmire sincs pénzük, így díszletekre sem. Ön hogyan látja ezt a problémát?

– A díszlettervezés alkalmazott művészet. Többek között ez jelentheti azt is, hogy a tervezőnek alkalmazkodnia kell a meglévő anyagi forrásokhoz. Szerintem ugyanannak a színdarabnak a díszletét el lehet készíteni tízezer, százezer, egymillió és tízmillió forintért is. Mondok egy példát. Szegeden nemrégiben elköltöttek egy mesedarab díszleteire három- vagy négy millió forintot. Ugyanabban az időben Gregor József üzent értem, hogy sürgősen meg kellene csinálni a Sevillai borbély díszletét. Amikor leültünk beszélgetni, közölte: mindösszesen százezer forint áll a rendelkezésemre. Terveztem, osztottam, szoroztam, majd lefestettem hófehérre a díszletfalakat, s azzal rendeztem be a színpadot. Az előadásnak sikere volt. Tudja, mennyiből hoztam ki a díszletet? Nyolcvankilencezer forintból! Úgyhogy még spóroltam is. Ezzel kapcsolatosan azt mondom én magának,

hogy jobban kellene védeniük, óvniuk a díszleteket és kellékeket a magyar színházaknak. Különböző alkotóműhelyekben jártam életem során. Voltam a BBC-nél Angliában, moszkvai és pozsonyi színházakban. Mit mondjak, ezeken a helyeken nem hagyják úgy lepusztulni, megsemmisülni a díszleteket és kellékeket, mint nálunk. Nagy, tágas, rendezett raktárakban óvják, lenvászonnal huzattal takarják be a színház díszzeit.

● **Meddig alkot még Varga Mátyás?**

– Addig tervezek, amíg élek. Vallom: az élet alapja a munka.

● **Mivel bízták meg az utóbbi időben?**

– A nyíregyházi színház a közeljövőben mutatja be a „Hyppolit, a lakáj” című színdarabot. A díszlettervezéssel engem bízta meg. De Koltay Gábor „Honfoglalás” című filmjéhez is készítettem már harminc látványtervet.

● **Számtalan díjjal és kitüntetéssel jutalmazták eddigi munkáját. Hogy csak néhányat említsünk: 1937-ben elnyerte a Párizsi Világkiállítás ezüstérmét, 1956-ban megkapta a Kossuth-díjat, 1982-ben lett Magyarország Kiváló Művésze, öt évvel ezelőtt választották Szeged díszpolgárává. Hiányzik-e még valami a gyűjteményéből?**

– Nem vágyom semmilyen kitüntetésre, díjra. Amit adnak, elfogadom.

A rendkívüli életerővel megáldott művésznek tiszta szívvel kívánunk egészséget és sikereket további munkájához.

Szabó C. Szilárd

Fogadj örökbe egy fát!

Gondolj a jövőre, védj a természetet! Ez a „természetvédelem évének”, 1995-nek a mottója. A felszólításnak többletjelentést ad a honfoglalás 1100. évfordulójára való készülődés. A Magyar Természetvédők Szövetsége kezdeményezésére a Kiss Ferenc Csongrád Megyei Természetvédelmi Egyesület (CSEMETE) a Biodiverzitás (biológiai sokféleség) 2000-ben című, egy esztendőig tartó pedagógiai programmal csatlakozott. Mert az ország élővilágának biológiai sokfélesége még mai állapotában is nagy és pótolhatatlan nemzeti kincs. A Föld napján, áprilisban kezdődő program első szakaszában a diákok és tanáraik közvetlen, lakóhelyi környezetük növény- és állatvilágának megfigyelésével fajsímerüket bővítették. Szétnéztek városuk vagy falujuk területén, szép öreg fákat, fasorokat, réteket, legelőket, őshonos állattartási szokásokat tártak fel, ezekhez kötődő történeteket gyűjtöttek. A cél: az általános iskolások legalább 30 növény- és 20 állatfajt, a középiskolások minimum 50 növény-, illetve 30 állatfajt legyenek képesek felismerni. Ezek közül a környezetvédő diákok kiválasztottak egyet-egyet, s azt a növényt vagy állatot megfigyeléssel, fotózással, irodalom olvasásával alaposan megismerték. A munka eddigi eredményéről október első hét-

végén számoltak be egymásnak a résztvevők – tudtuk meg Sára Endrénétől, a CSEMETE társelnökétől, a program szervezőjétől. Szakmai tanácsokat adtak egymásnak, hogy a félig kész dolgozatokat tökéletesíthessék. A leírásokból, rajzokból, fotókból kiderült: a lakóhely története érdekesen kapcsolódhat egy-egy fa, egy-egy ottani állat, a természetes környezet valamely történésehez. A programot jövőre a Föld napján értékelik.

Hasonló programot hirdetett meg Csongrád megye daniái testvére, Stortroms megye pedagógiai intézete is. Így az írássok kicserélése lehetővé teszi, hogy a tanulók megismerjék a másik ország állatainak kedves fákat, állatokat. A természeti és kultúrtörténeti értékek személyes tapasztalatokon alapuló megismerését tenné lehetővé a tanulmánycsere. A dán diák mondjuk a röskei kocsányos tölgyet, a szegedi tanuló egy Mon-szgeti öreg bükkfát látogat meg, „fogadna örökbe”.

A diákoknak többféle tantárgyhoz kötődő ismeretet kell egységbe foglalniuk a honfoglalás 1100. évfordulójához is kötődő, a biológiai sokféleséget demonstráló dolgozatukkal.

Ü. I.

● Sajtótájékoztatón mondták A Világ Utcája nem adja fel

A Világ Utcája Kft. az októberre esedékes sajtótájékoztatóját tegnap tartotta meg. Ahogy az már lenni szokott Apró Juhász János a kályhától elindulva végiggörgette az elmúlt három év eseményeit: hogyan próbálják megszerezni az 5,2 hektáros területet Rókuson, ahol kulturális és kereskedelmi központot, sok-sok lakást építenének, nem is szólva a 3000 új munkahelyről. Ismét elsorolta, melyik önkormányzati bizottság, hogyan tartott be a projektnek.

A tájékoztató apropója egyébként az volt, hogy a témában összehívott rendkívüli közgyűlésen – két héttel ezelőtt – a városatyák leszavazták az adásvételi előszéződés tervezetét, mivel nem láttak garanciát arra, hogy a Világ Utcája valóban ki tudja fizetni a vételárként megjelölt 260 millió forintot.

Ami újdonságként hang-

zott el a tegnapi sajtótájékoztatón az önkormányzat jogi bizottságának tagjai sürgősen adják vissza diplomájukat, mert a Creditanstalt vásárlási szándéka, garanciája teljesen hibátlan volt. A másik: csupán mostanra derült ki a kft számára, hogy a terület nincs előkészítve az eladásra – ez pedig nem a vevő feladata lenne –, ugyanis az általuk kiszemelt ingatlan egy része közterület, vagyis nem megvásárolható. A harmadik: Francia-hogy egy részét már odaígérték piarista gimnáziumnak, itt épülne a konferencia-központ. Negyedik: csöppet sem lepődtek meg rajta, hogy az új pályázatot is rosszul írta ki az önkormányzat, mert először a terület rendezési tervét kellene elfogadni, csupán utána eladni a telket.

Mindezek ellenére – és ez az ötödik, a meglepetés erejével ható új információ – a Világ Utcája ismét megpályázza azt a bizonyos 5,2 hektárt, amelyről még pontosan nem tudni, hol is található.

V. F. S.

● **Magyarország viszonylag rövid ideje tagja az EMBO-nak, a molekuláris biológia legjelentősebb európai szervezetének, amely a támogatja a régióban folyó kutatásokat. Hogyan sikerült ezt a státust elérni?**

– Nem ment könnyen, azért, mert a tagországoknak hozzá kell járulni a szervezet költségeihez. Magyarország 1991 végén lett az EMBO – Európai Molekuláris Biológiai Szervezet – tagja, s ennek persze nemcsak anyagi értelemben vett ára volt: Ferenczy Lajos akadémikus, a szegedi tudományegyetem professzora kezdeményezte a tagságunkat, s igazán kitartó szervezőmunkával és a kapcsolati tőke hatásos felhasználásával sokat tett a megvalósulásáért. Neki is köszönhető, hogy több kelet-európai országot néhány évvel megelőztük. Magyarországon a molekuláris biológusai ebben a szervezetben mintegy egy segítőnek előkészíteni az ország EU-tagságát. Amely persze sok más feltételt igényel, de azt mondhatjuk, a tudomány terepén megteremtettük ezeket.

● **Hogyan dolgozik az EMBO?**

– Nemcsak a kutatási eredmények, elvek, módszerek, tendenciák összegzésére vállalkozó tudományos fórumok költségeit fedezi a szervezet; pályázatok alapján ösztöndíjakat ítélt oda az érdekes kutatóknak. A magyar tagság mostanában kezd gyümölcsözni. Egyik munkatársam például ösztöndíjjal dolgozik a Párizs melletti Gif-sur-Yvette-ben, egy török kutató pedig a mi intézetünkbe pályázott; augusz-

Az élővilág kutatóinak egyik központi témája a sejtosztódás folyamatának megismerése. Az könnyen belátható, hogy a humánbiológiában ez kulcsfontosságú – gondoljunk a tumorképződésre. De egy másik nagy terület kutatói, a növénybiológusok is – végső soron – az emberre tekintenek: ha sikerül a növényi rendszert megfelelően megismerni, génsebészeti technológiákkal lehetséges lesz előállítani nagyobb hozamú, s a külső hatásoknak ellenállóbb haszonnövényeket. A molekuláris biológia tudósai közül az egyik nagy tábor, az utóbbi években rendkívüli eredményeket produkáló növénybiológusok a következő három napon Szegeden dolgoznak: az EMBO nemzetközi konferenciájának megszervezésére a Szegedi Biológiai Központ Növénybiológiai Intézete kapott megbízást. Ez a magyar molekuláris biológiai kutatások, ezen belül az itteni intézet eredményeinek elismerését is jelenti. A tudományos szempontból rendkívül jelentős és a laikusok érdeklődésére is számot tartó konferencia témáiról Dudits Dénes akadémikustól, a szegedi intézet igazgatójától kértünk tájékoztatást.

● A növénybiológusok élvonalát Szegeden Sejtosztódás - zöldhozam

tusban Debrecenben rendeztek kutatómódszertani kurzust, most pedig, a szegedi tudományos ülésen, mintegy 70 főnyi, a világ számos országából érkező tudós társaság a növényi sejtosztódás szabályozásának megismerésében elért eredményeket összegzi.

● **Ismereteim szerint ez egy viszonylag fiatal, de rohamléptekkel előre haladó kutatási irány, amelyben az ön szegedi intézete a világelsőkkel egyidőben kezdett el dolgozni.**

– A 80-as és a 90-es évtized fordulójára körül kezdtek el a tudósok olyan géneket izolálni, amelyek a növényi sejtosztódást szabályozzák. Való igaz, a növényi „front” némi késéssel volt az emberi, vagy az állati sejtek kutatóihoz képest, de azóta rendkívül izgalmas eredményeket produkált. A fő kérdés

az, hogy a sejt mikor és miért „határozza el”, hogy elkezdi osztódni, illetve mikor és miért „mondja”, hogy most már abbahagyja az osztódást, kilép a ciklusból. Kiderült, hogy a növényi szabályozásnak van egy részlete, amely az egész élővilágra jellemző, mondjuk az élesztőtől az emberi sejtig. Ugyanakkor létezik egy, a növényekben speciális szabályozási rendszer: a növényi sejtek sokkal inkább képesek az újfasztódás beindítására, mint az állati, vagy a humán sejtek. A növény, mint tudjuk, helyhez kötött élő szervezet, a környezet változásaira nem tud helyváltoztatással reagálni, ezért az egyedfejlődése sokkal rugalmasabb. A fejlődési programnak ez a rugalmassága számos kérdést indukál. Mi például éppen az Alföldön különösen érdekes témára koncentrálnak az előbbi idő-

ben: azt vizsgáljuk, hogyan reagál a növényi osztódási apparátus a külső stresszre, például a szárazságra. A kutatás másik ága a szabályozó gének izolálása és működésük megismerése.

● **A világon elsőként publikálták egy lucernagént 1991-ben; azóta hol tartanak?**

– Egyre nő az ismert gének száma, amelyeknek az osztódás szabályozásában szerepük van, de még sok az ismeretlen.

● **Azzal, hogy „kézbe vették” a géneket, izolálták és megismerték – lehetségesé vált a beavatkozás: kémiai úton meg tudják változtatni ezeket. Mit várhatunk a növényi génsebészettől?**

– Hosszú távon elképzelhető, hogy képesek leszünk befolyásolni a növény növekedését, a zöldhozamát, a tömegét, s ki tudjuk védeni a

stresszhatásokat. A kémiai-lag módosított géneket visszaültetjük a növénybe. Képzeld el, milyen roppant jelentőségű lenne, ha az embrió fejlődésekor, a magokban, tovább osztódna a sejtek! Ha csak később állna le az osztódás! Ez persze a távoli jövő – jelenleg az alapfolyamatokról beszélünk.

● **A program szerint nemcsak európai, hanem japán és amerikai tudósok is eljönnek Szegedre.**

– Az EMBO a legfontosabb európai szervezet – de a tudomány egyetemes. Ráadásul nem pusztán a növényi sejtiklussal foglalkozókat hívtuk meg, hiszen a különböző objektumokon – akár a növényi, az állati, vagy az emberi sejteken – dolgozó kutatók is sokat tanulnak egymástól. Ezért kértünk fel a nyitóelőadásra olyan tudóst, aki az élesztőrendszerrel foglalkozik, a záróelőadásra pedig olyant, aki emberi rendszerekkel. A közbeeső két és fél napon intenzív munkával igyeksznünk áttekinteni a növényi sejtiklussal kapcsolatos tudományos újdonságokat.

Sulyok Erzsébet

**SZEGED, STEFÁNIA 10., SAJTÓHÁZ
ITT FELADHATJA HIRDETÉSÉT,
REGGEL 7-TŐL ESTE 7-IG!**

DÉLMAGYARORSZÁG

